

ZA ORIGINALNOST NARODNOOSVOBODILNE BORBE

(OB ŠTIRIDESETLETNICI OKTOBRSE REVOLUCIJE V RUSIJI)

DR. METOD MIKUŽ

Preveč obetajoči naslov naj bi pokazal samo na nekatere in najvidnejše izvirnosti narodnoosvobodilne vojne jugoslovanskih narodov in še posebej na nekatere posebnosti v revoluciji slovenskega naroda in to v primerjavi s splošno znanimi pridobitvami ruske revolucije iz leta 1917 (februarske, oktobrske in njunih prvih začetkov, ki sežejo že v leto 1905). Taka primerjava more pokazati originalnost narodnoosvobodilne borbe kot tudi originalnost ruske revolucije, nima pa pri tem niti najmanjšega namena trditi, katera od teh dveh revolucij je »boljša« ali popolnejša. Kakor stojijo stvari danes (spričo nenehnega zgodovinskega razvoja zaradi borbe med progresivnimi in reakcionarnimi silami), je treba reči, da sta obe revoluciji socialistični. Taka primerjava pa po drugi strani tudi zelo jasno dokazuje zelo preprosto in enostavno zgodovinsko resnico — ki pa se poskuša včasih zamegliti ali celo zanikati — da se nobena revolucija v vsem svojem razvoju in poteku (glavna revolucionarna iniciativa namreč prihaja »od spodaj navzgor« in je njeno vodstvo le v pravilnem uravnavanju te revolucionarne iniciative in v pobudi za nove iniciative) ne da »delati« po nekakšnem receptu, zlasti pa, da *zunanji* potek oktobrske revolucije ni in ne more biti recept za vse druge revolucije, ki so ji že in ji še bodo sledile.

Ker na tem mestu ni prostora za obsežnejšo in izčrpnjšo razpravo — prav pa je, da se spomnimo pomembne obletnice Velike oktobrske revolucije — si oglejmo in primerjajmo samo nekaj revolucionarnih dejstev iz obeh revolucij. Ne tajim, da bi bila zelo zanimiva primerjava že samo med oktobrsko revolucijo in Osvobodilno fronto, velikim revolucionarnim »vseljuskim političnim in osvobodilnim gibanjem slovenskega naroda«.

1. Čeprav sta se narodnoosvobodilna borba jugoslovanskih narodov in ruska revolucija začeli v različnem času — ena pred petnajstimi, druga pred štiridesetimi leti — in v različnem kraju po ljudeh in obsežnosti, je obema skupno vsaj dvoje: obe je vodila avantgarda delavskega razreda po načelih (ideologija, strategija in taktika) Marxa in Lenina (prej ali slej bo treba ugotoviti, kaj je novega prispeval k marksistični in leninistični revolucionarni teoriji tudi CK KPJ in to v pozitivnem pomenu, o čemer sem trdno prepričan). Obe revoluciji, čeprav sta že izbojevali najvažnejšo revolucionarno pridobitev, ljudsko oblast, še danes tudi nista zaključili svoje revolucionarne poti. In to je drugo, kar je obema revolucijama skupno. Kot bi bilo zmotno trditi, da se je narodnoosvobodilna borba (kot ljudska revolucija) naših narodov zaključila že leta 1945 ob popolni zmagi nad okupatorji in z njimi povezane jugoslovanske kontrarevolucionarne buržoazije, tako tudi ni mogoče trditi, da se je ruska revolucija končala že s prevzemom oblasti po sovjetih, s prvo ustavo, s to ali ono petletko.

Že samo dejstvo, da se je ruska revolucija začela v drugačnem času in zato tudi v vseh tistih različnih okoliščinah, ki jih je ta čas prinašal, jo močno razlikuje od NOB jugoslovanskih narodov. Ruska revolucija slavi svojo prvo in to največjo zmago v tretjem letu prve svetovne vojne, NOB pa se začenja v drugem letu druge svetovne vojne in slavi svojo največjo zmago — definitivni prevzem oblasti po ljudskih množicah — šele v šestem letu tega doslej največjega svetovnega klanja. Če je bila prva svetovna vojna izrazito imperialistična, to je vojna med imperialističnima blokoma antante in centralnih sil, pa dobiva

druga svetovna vojna, ki je bila po namenu in ciljih vojskujočih se blokov še bolj imperialistična kot prva, po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo in zaradi vedno večjega pritiska bojujočih se, trpečih in okupiranih ljudskih množic vedno bolj značaj osvobodilne borbe antifašističnega, svobodoljubnega in demokratičnega sveta, ki obenem z borbo proti fašizmu daje ljudskim množicam vsega sveta obenem tudi možnost, ali še bolje rečeno, dopušča možnost, da se otresejo izkoriščevalskega jarma na sploh in si izoblikujejo take državne režime, ki so jim po volji. Brez dvoma so odsev teh ljudskih prizadevanj in borbениh zahtev med drugo svetovno vojno na primer Atlantska izjava že iz poletja 1941 in še marsikatera kasnejša iz ust »velike trojice«. Če je prva svetovna vojna pripeljala carsko Rusijo leta 1917 že na rob propada (nemogoč notranji in zunanji položaj države, razkroj armade na frontah in v zaledju, splošna nezadovoljnost s carjem in njegovim režimom itd.), začenjajo jugoslovanski narodi NOB v državi, ki je pravzaprav ni več, saj je okupirana, razdeljena med okupatorje, v begunstvu pa ima vladno in kralja, s katerima se vezi zaradi revolucionarnih zahtev ljudskih množic vedno bolj manjšajo. Jugoslovanski narodi so se v tako razkosani in okupirani domovini začeli boriti za novo domovino in to brez pomoči in celo proti volji begunske vlade in kralja. Rusija med prvo svetovno vojno ni razpadla kot država zaradi sile in pritiska zunanjega sovražnika, temveč je bila v stanju propadanja zaradi notranjega sovražnika, carizma in vsega, kar je sledilo iz tega. Carizem je v najbolj grobih oblikah strmoglavila že februarška revolucija, ne pa še vseh njegovih posledic in zato skoraj da ni mogla dospeti dalj kot do znanega dvovladja, katerega sicer odpravi oktobrska revolucija, dobro se seveda zavedajoč, da kontrarevolucija ne bo izostala. NOB naših narodov pa istočasno z borbo proti okupatorjem neprestano gradi novo, demokratično in federativno državo in postopoma trga buržoaziji oblast (drugo zasedanje AVNOJ-a, sporazum Tito-Šubašić, sestava začasne vlade, volitve za konstituantno, proglašenje republike in izglasovanje ustave).

2. Oktobrska revolucija ni bila enkratno in enovito dejanje in je posledica revolucionarnih dogajanj iz leta 1905 ter februarške revolucije. Če je recimo v Sloveniji preteklo od slovenske buržoazno-demokratične revolucije (kot sestavnega dela buržoazno-demokratične revolucije v Srednji Evropi) do leta 1941 že celih 93 let, je bilo v Rusiji od februarja do oktobra 1917 le osem mesecev. Ker leta 1848 naša buržoaznodemokratična revolucija ni bila dovršena (Združena Slovenija, razdelitev veleposestniške zemlje brez odškodnine itd.), jo je morala dovršiti revolucija, ki se je začela leta 1941. Ker prav tako ni bila dovršena februarška buržoaznodemokratična revolucija v Rusiji, jo je morala dovršiti socialistična revolucija, ki se je 7. novembra 1917 šele začela in je v vsem svojem prvem in elementarnem razvoju trajala vsaj do leta 1921. Po skoraj sto letih od buržoaznodemokratične revolucije in spričo nadaljnjega razvoja evropske demokracije in načina političnega življenja, je CK KPS dobro vedel leta 1941, da je mogoča popolna zmaga nad okupatorjem in izkoriščevalskim razredom domače buržoazije le takrat, če se v to revolucionarno borbo vključijo vse pozitivne sile v slovenskem narodu. Tako CK KPS na začetku borbe ustanovi Osvobodilno fronto, katere program je bil dovršitev demokratične in začetek socialistične revolucije. Isti način pri začetkih NOB zasledimo v glavnem tudi pri drugih jugoslovanskih narodih, ki pa se seveda v podrobnostih in izvedbi teh začetkov med seboj včasih močno razlikujejo. Če recimo v Sloveniji že leta 1941 predstavlja Osvobodilna fronta popolno enotnost borbene slovenskega naroda, je v Rusiji še po 7. novembru vprašanje povezave boljševikov z drugimi frakcijami in strankami v obliki vladne koalicije za nekaj časa problem, dokler ni bil rešen popolnoma drugače kot v Sloveniji in pri drugih jugoslovanskih narodih, kajti že na začetku, še bolj pa med NOB se je vodstvo buržoaznih strank znašlo na pozicijah navadnega narodnega izdajstva, ki je imelo svoje korenine že v bivši Jugoslaviji. V Rusiji tega ni bilo in je bila buržoazija skoraj v celoti za nekakšno novo Rusijo brez carja in Rasputina in se je zato po 7. novembru začela dolgotrajna revolucionarna borba z buržoazijo, ki je bila proti socializmu, torej državljanska vojna.

3. Leninovo revolucionarno geslo je bilo: Vso oblast sovjetom! Tistim sovjetom, ki jih pozna ruska revolucionarna zgodovina že od leta 1905 in ki predstavljajo revolucionarne odbore ruskih delavcev, katerim se 1917 pridružijo še vojne siti in revolucionarno razgibani vojaki, to je, v veliki večini ruski delovni kmetije, oblečeni v vojaške suknje. (Znano je, da je kmet, oblečen v vojaško obleko, drugače pripravljen za revolucijo, kot če ga revolucija zajame doma, sredi družine, kopico otrok in dela čez glavo.) Po Leninovi zamisli naj bi bili nosilci nove, socialistične oblasti, sovjeti, torej zastopniki le dveh razredov, delavskega in kmečkega, medtem ko je bil buržoazni razred kot tak izključen od deleža pri socialistični oblasti. (Pravilnost te Leninove odločitve je prav kmalu dokazal revolucionarni razvoj po letu 1917; spomnimo se samo oklevanja n. pr. Lunačarskega, da ne omenim recimo profesorja Miljukova!) Popolna prva zmaga socialistične revolucije je 7. novembra 1917 Leninovo zahtevo uresničila in tako je, če bi gledali oktobrsko revolucijo samo skozi prizmo 7. novembra, ta gotovo da ena od najčistejših diktatur proletariata na svojem začetku, ki pa je morala s svojim razrednim sovražnikom obračunati in je tudi obračunala šele po dolgih in krvavih letih v državljanski vojni.

Ce je za začetno zmago socialistične revolucije v Rusiji značilen in odločilen 7. november 1917, od katerega dalje se nova sovjetska oblast le izpopolnjuje (v revolucionarni borbi seveda), pa naj bi bile to že prve volitve za konstituantno, borbe v konstituenti in njen razpust, prva ustava, obračun s kontrarevolucijo in intervencionisti, troje izrazito novih gospodarskih sistemov itd., — pa NOB na svojem začetku tako značilnih datumov nima. Če je enkrat po 22. juniju 1941 začetek intenzivne oborožene borbe z okupatorjem (zdi se mi, da je 27. april 1941 — dan ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda — za Slovenijo važnejši datum kot oborožena vstaja v kamniškem okraju v drugi polovici julija 1941), ni potem tako lahko določiti dnevo, kdaj med borbo z okupatorjem, s katerim se vedno bolj povezuje kontrarevolucija, postanejo ljudske množice gospodar v svoji novi domovini, kajti ta največji revolucionarni uspeh raste pravzaprav nekako z uspehi borbe proti okupatorju. Vendar tudi to ne absolutno. Prve začetke nove, ljudske oblasti moremo v Sloveniji zaslediti že jeseni 1941, ko postane OF v tako imenovani ljubljanski pokrajini »država v državi«, takrat torej, ko začno slovenske ljudske množice bojkotirati okupatorja in se pokoravati odlokom OF. Tako je za prve začetke ljudske oblasti v Sloveniji italijanska okupacija pravzaprav *conditio sine qua non* — čeprav seveda s tem ni rečeno, da je bila zato okupacija nekaj dobrega in pozitivnega. Če se pri drugih jugoslovanskih narodih šele na osvobojenih ozemljih postavljajo, ponekod pa tudi volijo narodnoosvobodilni odbori kot osnovne celice novo nastajajoče in razvijajoče se ljudske oblasti, je v Sloveniji osvobojeno ozemlje že povod za nadaljnji, popolnejši in demokratičnejši razvoj ljudske oblasti, ko si ljudstvo osvobojenih ozemelj voli narodnoosvobodilne odbore, ki so mnogo popolnejši od terenskih odborov OF, čeprav so se prav ti razvili v prve elemente ljudske oblasti že pod okupacijo.

Ce predstavlja sovjet po zmagi revolucije poosebljeno oblast zmagovitega delavskega razreda, so narodnoosvobodilni odbori (v Sloveniji izvoljeni narodnoosvobodilni odbori ali odbori OF) politični ali oblastni revolucionarni predstavniki borbenega jugoslovanskega ljudstva, to je delavcev, kmetov in delovne inteligence (v določenih krajih in pokrajinah nekaj časa lahko tudi kulakov in buržoazije, ki ni hotela sodelovati z okupatorjem). Recimo, da je februarska revolucija v Rusiji čista buržoazno-demokratična revolucija in oktobrsko revolucija čista socialistična revolucija, pa je za NOB znano in jasno, da se v njej prepletajo elementi demokratične in socialistične revolucije in to nikakor ne v takem zaporedju, da bi se do določenega leta izbojevala demokratična, od tega leta dalje pa da bi se začela borba za socialistično revolucijo. Na prvem slovenskem osvobojenem ozemlju se leta 1942 pokažejo dosti zanimivi elementi socialistične revolucije (graščinska zemlja se ne deli, temveč se upravlja kot neke vrste državna posest) hkrati pa tudi elementi demokratične revolucije, ko se na primer v šmarješkem podokrožju klevčska zemlja deli med kmete. Kakor koli že,

dejstvo je, da naši narodnoosvobodilni odbori ali odbori OF predstavljajo tisto veliko širino, ki je mogla v osvobodilno in revolucionarno borbo pritegniti vse pozitivne ljudske sile tako, da so zunaj OF ostali samo še narodni izdajalci, opravičujoč svoje narodno izdajstvo, s kontrarevolucionarnimi parolami. Tako je mogel postati član odbora OF ali biti izvoljen v narodnoosvobodilni odbor tudi župnik ali vaški gostilničar, ki je mogel, če ni šel z razvojem revolucije dalje, ostati v odboru vse dotlej, dokler se niso začeli križati interesi NOB kot ljudske revolucije z njegovimi lastnimi interesi.

4. Splošno se trdi, da je bila ruska revolucija ena od najmanj krvavih revolucij na svetu. Za dogodke februarja in oktobra 1917 ta trditev vsekakor drži, ne drži pa za celoten ruski revolucionarni kompleks od 1905 do 1921 in še dalje. Lahko rečemo, da se niti februarja niti oktobra 1917 ne ruska ne svetovna kontrarevolucija (razumljivo, saj je imela opravka na frontah) ni takoj znašla. Je v tem nekaj podobnosti med kontrarevolucijo za časa NOB. V Sloveniji se začenja organizirati kontrarevolucija šele jeseni 1941, šele tedaj torej, ko začne OF dobivati prve elemente ljudske oblasti, medtem ko dobi svoje prve politične in vojaške organizacijske oblike šele na začetku maja 1942. Eden od vzrokov te zakasnitve je vsekakor v podcenjevanju moči in sposobnosti komunistične stranke, kar nekako dobro ustreza podcenjevanju še latentne kontrarevolucije takoj po oktobru 1917 v Rusiji, kar bi mogli spraviti na primer v tale stavek: Delavec Aljoša ali mornar Sergej se je brez dvoma izkazal kot hraber in nadvse sposoben revolucionar pri naskoku na Zimsko palačo in je pri tem pokazal tudi veliko junaštvo. Toda, kako bo ta neuki Aljoša ali Sergej mogel upravljati komplicirane državne ali bančne posle, poučevati na univerzi, itd.?

Brž ko je kontrarevolucija tako v Jugoslaviji kot v Rusiji spoznala, kako iluzorna postaja njena tolažba, se takoj začne združevati in potem združena preide v napad. Če je v Rusiji prišlo do prave državljanske vojne (razred proti razredu), tega za NOB ni mogoče reči, ker se je kontrarevolucija kljub svojim parolam (obramba vere proti brezbožnemu komunizmu, obramba jugoslovanske kontinuitete itd.) kmalu razkrinkala kot navaden sodelavec okupatorjev, torej kot narodni izdajalec.

5. Primerjati bi bilo treba vsaj še zelo zanimivo razliko med Narodnoosvobodilno vojsko in Rdečo armado in primerjati bi bilo treba še marsikaj. Vendar se mi zdi, da že to, kar je bilo povedano zgoraj, pokaže vsaj troje: originalnost obeh revolucij in pravilno vodstvo obeh, ki ju je znalo in moglo pripeljati do prve velike zmage, ljudske oblasti in njene utrditve in končno, da bo šla čisto gotovo vsaka revolucija poleg tega, kar je našima dvema skupno, svojo lastno in originalno pot in bi vsako »posnemanje« (če je to sploh mogoče!) te ali one razvojne poti drugih revolucij samo oškodovalo in oviralo njen pravi in zdravi razvoj.

